

Nevelni példamutatással célszerű

Eredményes nevelés nehezen képzelhető el a *normák és az értékek bizonyos szilárd és egységes* rendszere nélkül. A pedagógusnak nap mint nap érvényesítenie kell valamilyen felfogást (remélhetőleg a sajátját) az *emberi erőfeszítésről, a teljesítményről, az erkölcsről* és még sok fontos dologról, amelyek az említett fogalomkörön esetleg kívül esnek. A nevelőnek az esetleges társadalmi bizonytalanság ellenére is állást kell foglalnia ezekben a kérdésekben.

Pedagógiai alaptörvény, hogy minden szó, minden tett fontos, nyomot hagyhat a gyermek személyiségének alakulásában. A pedagógusnak minden szavát, minden tettét, minden gesztusát előzetesen mérlegelnie kell, mert soha nem tudhatja biztosan, melyik az az *egyetlen szó*, mi az a *tett*, amellyel maradandóan hat a gyermekre *pozitív vagy negatív* irányban. Hiszen a pedagógus egyetlen gyermekre sem mondhatja, hogy már eléggé ismeri.

Sajnos, iskolarendszerünkre nemcsak *értékteremtés* jellemző, hanem *értékvesztés* is előfordul. Gondoljuk arra, hogy milyen ritka az olyan kisgyerek, aki ne várokozással, értelmi és érzelmi kitárlkozással kezdené az általános iskolai tanulmányait. Sajnos, a kezdeti lelkesedés idővel crejét veszti, és ez legtöbbször a *pedagógusokon*, az általuk alkalmazott módszereken múlik. Ezért fontos volna, hogy a pedagógus pályán kizárólag *rátermett, hivatástudattal* rendelkező személyek dolgozzanak.

A világot megváltani, emberibbé tenni csak mindig többet, jobbat akaró, *alkotó ember* képes. Ebből a feladatból holnap a ma iskolásainak is részt kell vállalniuk. Nagyon fontos tehát, hogy megismerjék a *jól végzett munka, az alkotás örömét*. Még sokan vannak, akik egész *életüket eltékozzolják*, mert nem találták meg azt a munkaterületet, amelyben az alkotást élvezhetik. *A tudás megbecsülése*, az eredményes intellektuális erőfeszítés öröme azok közé az értékek közé tartozik, amelyekkel már kisiskolás korunkban meg kell *„fertőznünk”* tanítványainkat, mert amit Janika nem tapasztal meg, azt Jancsi nehezen alkalmazza, János pedig már általában nem is becsüli.

Minden pedagógus hat a tanítványaira, de nem egyforma eredményességgel. Az *egyéniségek hatása* erősebb az egyidejű, de más irányú hatásoknál. Közismert, hogy milyen sok és sokféle hatás éri a fiatalokat. Ahhoz, hogy az igen nagy számú hatás közül a *pedagógusé* ne csak az egyik legyen, hanem *modelláló, személyiségformáló* szerepét is betöltse, egyéniségének varázsa is szükséges. Ezért nagyon *fontos, hogy a pedagógus egyéniség legyen*, hogy egyéniségek álljanak a „katedrán”.

A tantárgyhoz való kötődés elválaszthatatlan a pedagógus személyétől. Nehezen *ébredzhet lelkesedést* a pedagógus, ha ő maga nem lelkesedik. A pedagógus a tanítványaitól a tudás, az iskola, a tanulás, a tantárgy iránt nem várhat nagyobb lelkesedést, mint amennyi az *ő viselkedésén észrevehető*, mint amennyire ő lelkesedik. A nevelőhatás szempontjából egyformán fontos a pedagógus szakmai-módszertani tudása és emberi magatartása. A tanulók számára a *pedagógus modellt is jelent*, a pedagógus viselkedéséből is tanulnak. Legtöbbször anélkül, hogy ez tudatos lenne, a tanulók *gondolkodásmódot, értékítéleteket, magatartási mintákat* is átvesznek nevelőiktől. Ez nem véletlen, tudja is minden pedagógus, vagy legalábbis sejti.

Gyakran a problémahelyzet megoldásához szükséges erőfeszítést, az érdeklődés kiváltásától a megoldás ellenőrzéséig elegendő készletet a tanulók csupán az iskolai siker, a *pedagógushoz kötődés motívumaiból* nyerik. Ezért a tanulók számára *szimpatikus tanítói-tanári személyiség* a tanulás eredményességére *pozitív hatással van*. A számukra szimpatikus pedagógus óráját várják az órán a tanulók érdeklődése, figyelme, a rend biztosítva van, a tanulók a közvetelményeket teljesítik. Az

ilyen tanítói-tanári személyiség legfontosabb jellemzője a tanulók irányában a jóindulat, figyelem, a megértés és a szeretet; ugyanakkor a teljesítményt igénylő tanítói-tanári elvárás; az *igazság maradtalan képviselete* minden vonatkozásban, *példamutatás* a pedagógus önmagával szemben támasztott követelményeiben, az órákra történő felkészülésben, az órák mintaszerű levezetésében.

Tanítványaink a szociális kapcsolatok *viselkedésformáit, értékrendjüket, eszméiket* elsősorban a környezetükben élőktől tanulják. Így egymásnak is viselkedésmintát mutatnak, hiszen idejük jelentős részét iskolai közösségekben töltik. Ennek ellenére az iskola nevelő hatása gyakran elmarad az elvárásoktól. Ugyanis az eredményes nevelői tevékenységnek nem kizárólagos tényezője az idő. *A nevelés hatékonysága sokkal inkább függ annak módjától, mint a ráfordított időtől. Személyiségük alakulását, örökletes tulajdonságaik, velük született hajlamaik kiteljesedését a család érzelmi klímája mellett leginkább az iskolai nevelés segíti elő vagy szorítja vissza. Az őszinte, az orientáló szerepet betölteni képes kapcsolat egyik próbaköve a hiteles viselkedés* – vagyis hogy ugyanazt mondja a nevelő, amit gondol és ér, és ennek megfelelően viselkedjék is. Ugyanis a fiatalok legtöbbször nem azt teszik, amit a felnőttek mondanak nekik, hanem inkább azt, amit a felnőtteknél láttak, látnak cselekedni. Ezért különösen fontos az olyan pedagógusi viselkedés, amely *nem a szavakban* való példamutatást preferálja, mert a *magatartás az, ami imponálhat* és magával ragad. A legerősebb nevelő hatás a *példamutatás, a hiteles viselkedés*. Ez imponál a fiataloknak, és magával ragadja őket.

A tanulóknak az iskolához, a tantárgyhoz való oly fontos kötődésc elválaszthatatlan a szaktanár személyétől. *A pedagógus egyénisége, hatása* legbiztosabban *tanítványaihoz való viszonyában méretetik* meg. Minden pedagógus tudja, hogy milyen jelentősége van a tanítási órák *légtörének*. Nyilván nem lehet minden tanuló legkedvesebb tantárgya egy-egy konkrét tantárgy, legkedvesebb tanárja ezt a tantárgyat tanító pedagógus. Nem lehet minden tanulótól azonos teljesítményt elvárni, de még „kipréselni” sem. Közismert, hogy a kimagasló értelem is meddő maradhat, ha birtokosa apatikus, következtelen, ambíció és szorgalom nélküli.

A magyar társadalom munkafogalma sajnálatos módon nélkülözi annak lehetőségét, hogy a munka, a tanulás örömteli tevékenység. Ezért *a játéknak* komoly szerepe van *a gyermeki személyiség fejlődésében*. Nagyon sok mindent meg lehet tanulni játékosan, a játékon keresztül. Viszont a tanulás és a munka *nem tanulható meg* játékként. A játék bizonyos szabályok betartása mellett tetszés szerint kezdhető és befejezhető, alapvetően önkéntes tevékenység (vagy annak kellene lenni), míg a tanulásra és a munkára ez nem mondható el. A tanulást *nem lehet helyettesíteni* játékkal, *segíteni viszont igen*. Kisiskolás életkorban ez különösen fontos. Nem mondhatunk le a játék, a játékos tanulás *motivációs lehetőségének* kihasználásáról. Az intellektuális erőfeszítésekhez, a tanuláshoz való viszony *kisiskolás életkorban alakul ki*. A problémamegoldó gondolkodásra nevelést, a gondolkodási műveletek gyakoroltatását nem lehet elég korán kezdeni. Határozottan ki kell állnunk amellett, hogy *inkább játékosan tanulják meg* tanítványaink a gondolkodási műveletek alkalmazását bármilyen probléma megoldására, *mint* más módszerrel esetleg kisebb hatékonysággal (vagy *sehogy*). A problémamegoldó gondolkodás alapjainak lerakása akkor a legeredményesebb, amikor még a gyermek egészséges spontaneitása, plaszticitása és eredetisége nem szenvedett károsodást.

Az is elismerendő, hogy *a tréfa, a derű* a teljes emberi lét része. Helye, szerepe van az iskolában is. Természetesen *nem mindegy*, hogy miképpen. Minden pedagógusnak abban a tudatban kell munkáját végeznie, hogy az emberformálás, a nevelés az ő tevékenységének *nemcsak célja és tartalma van, hanem felelőssége is*. Nagyon komoly felelősség ez, a *rábízás felelőssége*, mert a pedagógus tevékenysége tanítványai életpályájának alakulását szinte kivétel nélkül érdemben befolyásolja. Inkorrekt, *pedagógushoz méltatlan* változata a tréfálkozásnak az a formája, amikor az órát tartó személy (nem véletlen, hogy így fogalmazok) kezdeményezésére, megjegyzésére reagálva egy-egy tanulóársuk rovására „röhög” az egész osztály. Ezért (konkrétabban, a *tanulók emberi méltóságának* védelmében) e gondolatok jegyében engedtessek meg egy kis kitérő az *egészséges életmódra*

nevelés területére. Nincs még egy olyan tantárgy, amelynek óráin annyira ügyelni kellene minden szavára, gesztusára a pedagógusnak, mint a testnevelés órán. Bármely más tantárgy óráját „megszűnítjük” a kevésbé tehetséges, kevésbé teljesítőképes tanuló. Előfordulhat – és elő is fordul gyakran –, hogy nem kell szerepelnie, nem őt felelteti a tanító, nem írnak dolgozatot stb. Viszont testnevelés-órán a gyerekek mindegyikének, az ügyes, a kispórtolt, az esztétikus, arányos testű gyerekek mellett a kevésbé ügyes, a szépségideáltól lényegesen eltérő testű gyerekeknek is le kell vetkőzniük, szerepelniük kell. A kedvezőtlen testi felépítésű gyerekeknek gyakran maga a testnevelésóra – a levetkőzés ténye – *traumát okoz*. A sportfoglalkozások légköre alapvetően a nevelő hozzáállásától függ. Egy *meggondolatlan megjegyzéssel*, lekicsinylő gesztussal esetleg örökre elriasztható egy-egy gyerek a testmozgástól, akár az egészséges életmódtól.

Olyan fiatalokat kell (kellene) az iskoláknak kibocsátaniuk, akik megtalálják helyüket az életben: önmaguk lehetőségeit felismerik, személyiségük fejlesztését igénylik, és képesek is megvalósítani. Ez a feladat *az iskolát minden szinten a legfontosabb közintézménnyé és a tanárt fontos közéleti személlyé teszi*. Ahogyan ma tanítunk, olyan lesz a holnap. Hiszen minden, ami a jelenben működő iskolában történik – vagy nem történik –, az *a jövő ígérete vagy elvetélt reménye*. A holnapjainkat alakító, alkotni képes fiatalok nevelése a pedagógus tevékenységének legfontosabb célja, tartalma és felelőssége. Nem közömbös, hogy e tevékenység milyen *hatékonyással* történik.

VARGA JÓZSEFNÉ DR. főiskolai oktató
NYME Apáczai Csere János Főiskolai Kar
Győr

Merjünk-e magyarok lenni?

A válaszom — természetesen — igen.

A fiatalok személyiségformálásáért felcélós nevelő egyik legfontosabb feladata, hogy kialakítsa, aztán erősítse a formálódó lélekben a magyarságtudatot. Az ezeréves államalapítás ürügyén sokat idézzük Szent István gondolatait. Neki — és természetesen apjának, Géza fejedelemnek — köszönhetjük fennmaradásunkat. Az ő döntése volt az Európához csatlakozás, de az ő döntése volt magyarságunk megőrzése, folytonos erősítése is. Ő akarta, hogy tanuljunk meg, figyeljünk meg mindent és ezt hasznosítsuk is, mert „az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő”. (István király intelmei) Hegedűs Géza szép versében, *Az esztergomi várban* a Szent István-i törvényt így fogalmazza meg:

„Az örökölt ígét kell betölteni bátran
újulva szüntelen, de változatlanul ...

...

Ezt rejti legbelül a szentistváni törvény,
amelynek lényege a változni tudás.

Ő úgy rendelte, hogy pogányból légy keresztény:
Mindig változni kell. Nemcsak parancs, de ez tény:
A múlthoz az a hű, ki mindig újra más.”

Folyton halljuk, hogy magyarságunk megőrzésével lehetünk csak egyenrangú polgárai Európának. Megőrizni azt lehet, ami erősen él bennünk, amihez ragaszkodunk. Az iskola feladata is — a